

บทที่ ๕

สงครามโลกครั้งที่สองและการปฏิวัติสังคมนิยม

ปัญหาสำคัญของสัญญาสันติภาพหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง คือ การลงโทษประเทศแพ้สงครามมากเกินไป โดยเฉพาะเยอรมนีที่ต้องเสียดินแดนและค่าปฏิกรรมสงคราม ที่สำคัญในความรู้สึกของชาวเยอรมัน คือการเสียเกียรติยศแห่งชาติ ดังนั้น เมื่อเยอรมนีเริ่มฟื้นตัวจากภาวะเสียหายจากสงคราม และกลับสู่เวทีการเมืองยุโรป ก็ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานการณ์ แต่ต่อมาเมื่อเยอรมนีก้าวสู่ระบอบนาซี และต้องการฟื้นฟูเกียรติภูมิ โดยร่วมมือกับอิตาลี ก็ได้นำยุโรปเข้าสู่มหาสงครามครั้งใหม่ และนำมาสู่สถานการณ์ปฏิวัติในยุโรปตะวันออก

๕.๑ ยุโรปตะวันออกก่อนมหายุทธสงคราม

เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๑๗ อีดีฟ ฮิตเลอร์ผู้นำพรรคนาซี ขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเยอรมนี ฮิตเลอร์ได้รับการยอมรับจากประชาชนในเยอรมนีด้วยข้อเสนอที่จะใช้นโยบายชาตินิยมรุนแรง โดยมุ่งที่จะฟื้นฟูบทบาทของเยอรมนีในฐานะมหาอำนาจขึ้นใหม่ ด้วยการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แล้วเพิ่มกำลังรบให้เข้มแข็ง ในด้านนโยบายต่างประเทศ เยอรมนีสมัยนาซีแสดงความเป็นปฏิปักษ์กับคอมมิวนิสต์ โซเวียตแล้วผูกมิตรกับอิตาลีและญี่ปุ่น โดยในวันที่ ๒๕ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๓๖ เยอรมนีและอิตาลีได้ตั้งแกนโรม-เบอร์ลิน ซึ่งเป็นที่มาของ

ชื่อฝ่าย 'อักษะ' (Axis หมายถึง แกน) ต่อมาในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ปีเดียวกัน เยอรมนีกับญี่ปุ่นก็ลงนามในสัญญาต่อต้านคอมินเทอร์น (คอมมิวนิสต์สากล) ในระหว่างนี้รัฐบาลนาซีเยอรมนีได้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศยุโรปตะวันออก โดยเสนอที่จะรับซื้อวัตถุดิบและสินค้าเกษตรของประเทศเหล่านี้ในราคามิตรภาพ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการขายสินค้าอุตสาหกรรมให้ประเทศยุโรปตะวันออกเป็นการตอบแทน เพื่อช่วยคลี่คลายปัญหาเศรษฐกิจ ทำให้รัฐบาลเยอรมนีมีภาพลักษณ์ดีขึ้นอย่างมาก และยังทำให้เยอรมนีกลายเป็นคู่ค้าสำคัญของประเทศยุโรปตะวันออกหลายประเทศในทันที

ในระยะนี้ อิทธิพลของลัทธินาซีก็ได้เผยแพร่ไปสู่ดินแดนที่มีประชากรเชื้อสายเยอรมัน เช่น ในประเทศออสเตรีย ในแคว้นสุเดเดนของเชโกสโลวาเกีย และในเขตไซลีเชียตอนบนของโปแลนด์ และเมื่อ

เบนิโต มุสโสลินี ผู้นำอิตาลีและอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ผู้นำเยอรมนี

สร้างกำลังรบจนมั่นใจแล้ว เยอรมนีเริ่มขยายอำนาจ โดยเริ่มจากนโยบายอันchluss (Anschluss) คือ การผนวกประเทศออสเตรียเข้ากับเยอรมนี ซึ่งเยอรมนีสามารถดำเนินการได้สำเร็จเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๘ โดยการสนับสนุนของฮิตเลอร์และไม่มีมหาอำนาจตะวันตกคัดค้าน ทั้งที่การดำเนินการนี้ เป็นการละเมิดสัญญาแวร์ซายอย่างชัดเจน แต่มหาประเทศตะวันตกเห็นว่าออสเตรียอ่อนแอและพึ่งตัวเองไม่ได้ทางเศรษฐกิจ ยิ่งกว่านั้นเป็นการรวมโดยความสมัครใจของฝ่ายออสเตรีย ไม่มีการบังคับ ผลจากการรวมออสเตรียทำให้เยอรมนีกลับกลายเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในยุโรป เป็นรองก็แต่เพียงสหภาพโซเวียต ทั้งในด้านขนาดและจำนวนประชากรเท่านั้น

การคุ้มล้อกรณีผ่อนปรนที่มวนิคของโซเวียต
ชี้ให้เห็นว่าอังกฤษและฝรั่งเศสพยายามล่อเยอรมนีให้เปิดฉากโจมตีโซเวียตก่อน

ต่อมา ในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๙๓๘ รัฐบาลเยอรมนีก็เริ่มคุกคามเรียกร็องดินแดนแคว้นสุเดเตนจากเชโกสโลวาเกีย โดยอ้างว่าแคว้นดังกล่าวมีชาวเยอรมันอาศัยอยู่เป็นส่วนข้างมาก และชาวสุเดเตนก็ต้องการที่จะแยกตัวจากเชโกสโลวาเกียมารวมกับเยอรมนี กรณีนี้กลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศ เมื่อรัฐบาลเชโกสโลวาเกียขอความช่วยเหลือจากมหาประเทศตะวันตก ในที่สุดวันที่ ๒๙ กันยายน ได้มีการประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำ ๔ มหาประเทศ ที่เมืองมิวนิค (München) คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี และอิตาลี แต่รัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสไม่พร้อมจะทำสงคราม จึงใช้นโยบาย 'โอนอ่อนผ่อนปรน' (appeasement) โดยยอมยกแคว้นสุเดเตนให้เยอรมนี เพื่อแลกเปลี่ยนกับสัญญาของฮิตเลอร์ว่าจะรักษาสันติภาพ ในการเจรจาครั้งนี้ นายกรัฐมนตรีเนวิลแชมเบอร์เลน (Neville Chamberlain, ๑๘๖๘-๑๙๔๐) ของอังกฤษยอมรับด้วยซ้ำว่า 'ไม่มีความรู้ในเรื่องของประเทศเชโกสโลวาเกียเลย การแลกเปลี่ยนดินแดนที่อังกฤษไม่รู้จักกับสันติภาพของโลกจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสม (E. Garrison Walters 1988 : 166) กรณีนี้มีเพียงสหภาพโซเวียตเท่านั้นที่คัดค้านอย่างรุนแรง แต่ผู้นำโซเวียตไม่ได้รับเชิญให้ร่วมประชุม การคัดค้านจึงไม่ประสบผล ดังนั้นในวันที่ ๑ ตุลาคม เยอรมนีก็ยกกองทัพเข้าไปผนวกดินแดนสุเดเตน ประธานาธิบดีเบเนชของเชโกสโลวาเกียจึงลาออกจากตำแหน่ง และนักกฎหมายชื่อ เอมีลฮาชา (Emil Hácha, ๑๘๗๒-๑๙๔๕) เข้ารับตำแหน่งแทน

กรณีการผ่อนปรนในการประชุมสุดยอดที่มิวนิคนี้ ต่อมาจะถูกพิจารณาว่าเป็นการทูตที่ไร้หลักการ แต่เหตุการณ์นี้ก็กลับส่งผลกระทบอย่างสำคัญในการขยายอำนาจของเยอรมนี นอกจากนี้ ยังทำให้รัฐบาลประเทศต่างๆ ในยุโรปตะวันออกต้องปรับนโยบาย โดยหันมาสร้างมิตรภาพอันดีหรือผ่อนปรนต่อเยอรมนีมากขึ้น อาทิเช่น ฮังการี โรมาเนีย และยูโกสลาเวีย แสดงแนวโน้มที่นิยมเยอรมนีอย่างชัดเจน และพระเจ้าชาร์บอริสแห่งบุลกาเรียซึ่งมีเชื้อสายเยอรมัน ก็แสดงท่าทีนิยมเยอรมนี

อย่างมาก ส่วนโปแลนด์ได้เคยลงนามในสัญญามิตรภาพและไม่รุกรานกับเยอรมนี ตั้งแต่วันที่ ๒๖ มกราคม ค.ศ. ๑๘๓๔ โดยสัญญานี้มีเงื่อนไข ๑๐ ปี แต่โปแลนด์ก็ยังต้องรักษาพันธะกรณีกับฝรั่งเศส เพราะรากฐานความสัมพันธ์กับเยอรมนีไม่ราบรื่นนัก ด้วยสาเหตุคือ การที่เยอรมนีเห็นว่ารัฐบาลโปแลนด์ปฏิบัติต่อประชาชนเชื้อสายเยอรมันในฉนวนโปแลนด์อย่างกดขี่ ขณะที่ฝ่ายโปแลนด์วิตกว่าเยอรมันจะคุกคามเอาดินแดนฉนวนโปแลนด์ อย่างไรก็ตาม ยูเซฟ เบทส์ก์ (Josef Beck, ๑๘๕๔-๑๘๔๔) รัฐมนตรีต่างประเทศโปแลนด์ยังเข้าใจว่า ถ้าสนับสนุนเยอรมนีในกรณีผนวกเชโกสโลวาเกียแล้ว จะทำให้โปแลนด์ปลอดภัย ดังนั้นในระหว่างที่เกิดวิกฤต โปแลนด์จึงซ้ำเติมโดยเรียกร้องเอาเมืองทีชิน (Těšín) ของเชโกสโลวาเกีย สหภาพโซเวียตได้แสดงท่าทีคัดค้านการกระทำของโปแลนด์ อย่างไรก็ตาม หลังจากการประชุมที่มิวนิค โปแลนด์ก็ยื่นคำขาดให้เชโกสโลวาเกียถอนจากเมืองทีชิน ในวันที่ ๓๐ กันยายน ค.ศ. ๑๘๓๘ หลังจากนั้น โปแลนด์ก็ผนวกเมืองนี้ ในโอกาสนั้นยังการก็คือโอกาสปรับเขตแดนโดยเข้าผนวกดินแดนสโลวาเกียใต้ที่มีชาวแมกยาร์เป็นประชากรส่วนข้างมาก

ในส่วนของดินแดนเชโกสโลวาเกียที่เหลืออยู่รัฐบาลเอมิล ฮาซา รักษาสถานการณ์ด้วยความยากลำบาก เพราะพรรคประชาชนสโลวักยังพยายามต่อสู้เรียกร้องสิทธิในปกครองตนเองของดินแดนสโลวาเกีย ในวันที่ ๑๐ มีนาคม ค.ศ. ๑๘๓๕ รัฐบาลกลางเชโกสโลวาเกีย

เอมิล ฮาซา

ประกาศกฎอัยการศึกในแคว้นสโลวาเกีย เพื่อควบคุมสถานการณ์และปลดอาวุธของกองกำลังสโลวักนิยมนาซี บาทหลวงโยเซฟ ทีโซ นายกรัฐมนตรีสโลวาเกีย อ้างกรณีนี้เป็นสาเหตุขอความช่วยเหลือจากเยอรมนีตั้งนั้น ในวันที่ ๑๕ มีนาคม ค.ศ.๑๙๓๙ กองทัพเยอรมนีก็ถือโอกาสยกเข้าสู่เชโกสโลวาเกีย แล้วผนวกแคว้นโบฮีเมียและโมราเวียให้เป็นรัฐในอารักขา โดยยังคงให้อาหารรับตำแหน่งประธานาธิบดีของรัฐในอารักขาต่อไป สำหรับสโลวาเกียแยกออกเป็นสาธารณรัฐอิสระบริหารโดยพรรคประชาชนสโลวัก ซึ่งใช้ระบอบนาซีแบบเยอรมนี ทีโซรับตำแหน่งประธานาธิบดี ส่วนรูเธอเนียถือโอกาสประกาศเป็นเขตปกครองตนเอง แต่กลับถูกอังการีผนวกในวันที่ ๑๖ มีนาคม ด้วยเหตุการณ์เช่นนี้รัฐเชโกสโลวาเกียจึงล่มสลาย กรณีเชโกสโลวาเกียนี้ สร้างความตกใจอย่างมากให้กับอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ฮิตเลอร์มิได้รักษาสัญญาที่ให้ไว้

วันที่ ๒๓ มีนาคม ค.ศ.๑๙๓๙ กองทัพเยอรมนีก็ผนวกเมืองเมเมล (Memel) ของลิทัวเนีย เพราะเมืองนี้มีชาวเยอรมันเป็นประชากรส่วนข้างมาก จากนั้นฮิตเลอร์ก็ประกาศยกเลิกสัญญามิตรภาพกับโปแลนด์ และแสดงท่าทีเรียกร้องดินแดนของโปแลนด์ และเสริมครดานซิก ยูเซฟ เบทส์ก์ รัฐมนตรีต่างประเทศไม่ยินยอมเปิดเจรจากับฝ่ายเยอรมนี และทำสัญญามิตรภาพกับอังกฤษในวันที่ ๓๑ มีนาคม อังกฤษและฝรั่งเศสก็ประกาศว่า จะค้ำประกันดินแดนของโปแลนด์ สถานการณ์จึงตึงเครียดมากขึ้น ในระหว่างนี้อิตาลีก็ถือโอกาสเสนอให้อัลบาเนียรับเป็นรัฐในอารักขาของตน แต่กษัตริย์ชอกของอัลบาเนียปฏิเสธ อิตาลีจึงส่งทหารเข้ายึดครองและผนวกอัลบาเนียอย่างเป็นทางการในวันที่ ๑๒ เมษายน ค.ศ.๑๙๓๙ นั่นเอง กษัตริย์ชอกหนีไปลี้ภัยในลอนดอน อิตาลีก็ประกาศให้กษัตริย์วิททอริโอ เอมานูเอลที่ ๓ แห่งอิตาลีเป็นกษัตริย์อัลบาเนีย และให้อัลบาเนียเป็นดินแดนอิสระ ใช้ภาษาของตนเป็นภาษาราชการได้

ระหว่างที่สถานการณ์โปแลนด์กำลังตึงเครียด วันที่ ๒๓ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๓๙ เยอรมนีก็ลงนามกับโซเวียตในสัญญาไม่รุกรานกัน ๑๐ ปีโดยไม่คาดฝัน สัญญานี้จะเรียกต่อมาว่า 'สัญญาริบเบนทรอพ-โมโลตอฟ' (Ribbentrop-Molotov non-aggression pact)^๑ สัญญานี้ได้มีข้อตกลงลับเกี่ยวกับการยินยอมให้โซเวียตจัดการกับดินแดนฟินแลนด์

WONDER HOW LONG THE MOONETMOON WILL LAST?

ภาพล้อเกี่ยวกับสัญญาไม่รุกรานระหว่างเยอรมนีและโซเวียตในหนังสือพิมพ์ตะวันตก

เอสโตเนีย ลัตเวีย ลิทัวเนีย โปแลนด์ และ โรมาเนียด้วย และเยอรมนีสัญญาว่าจะช่วยเจรจาให้ญี่ปุ่นปรับปรุงความสัมพันธ์กับโซเวียต โยเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin, ๑๘๗๙-๑๙๕๓) ผู้นำโซเวียตอธิบายว่า มีความจำเป็นต้องลงนามในสัญญาไม่รุกรานกับเยอรมนี เพราะอังกฤษและฝรั่งเศสใช้นโยบายสองหน้าและถ่วงเวลา เพื่อยับยั้งเยอรมนีโจมตีโซเวียตก่อน โซเวียตจึงต้องเลี่ยงการเผชิญหน้ากับเยอรมนีด้วยสัญญานี้ สำหรับฮิตเลอร์เมื่อได้หลักประกันจากโซเวียตเช่นนี้ ในวันที่ ๓๑ สิงหาคม ก็ได้ยื่นคำขาดให้โปแลนด์คืนดินแดนให้ตามที่เยอรมนีเรียกร้องอย่างไม่มีเงื่อนไข จากนั้นวันที่ ๑ กันยายน เยอรมนีก็เปิดฉากโจมตีโปแลนด์ อังกฤษและฝรั่งเศสจึงต้องประกาศสงครามกับเยอรมนี ในวันที่ ๓ กันยายน สงครามโลกครั้งใหม่ก็เปิดฉากขึ้น

^๑ สัญญาริบเบนทรอพ-โมโลตอฟ (Ribbentrop-Molotov non-aggression pact) เรียกชื่อตามรัฐมนตรีต่างประเทศยิวคิม ฟอน ริบเบนทรอพ (Joachim von Ribbentrop, ๑๘๙๓-๑๙๔๖) ของเยอรมนี และ รัฐมนตรีต่างประเทศชาวรัสเซีย วยาเชสลาฟ โมโลตอฟ (Vyacheslav Molotov, ๑๘๙๐-๑๙๘๖) ของโซเวียต

๕.๒ ยุโรปตะวันออกเข้าร่วมสงคราม

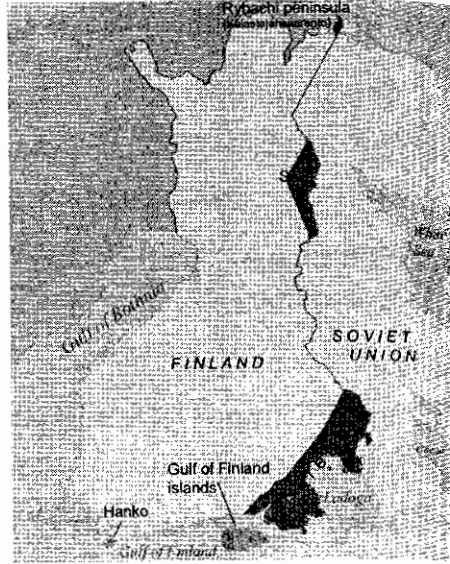
หลังจากเปิดฉากสงคราม กองทัพบกของเยอรมนีได้บุกเข้าไปในโปแลนด์อย่างสายฟ้าแลบ ทั้งระเบิดกรังวอร์ชอย่างหนัก ทำลายกำลังทางอากาศของโปแลนด์ทั้งหมดและทำลายแนวป้องกันภาคพื้นดินของโปแลนด์แตกกระจายใน ๑๐ วัน ในวันที่ ๖ กันยายน ค.ศ.๑๙๓๙ รัฐบาลโปแลนด์ต้องย้ายหนีจากกรังวอร์ชไปยังเมืองลูฟ (Lwów) ทางตะวันออก ขณะที่กองทัพเยอรมนีทำการรุกอย่างหนัก ในวันที่ ๑๗ กันยายน กองทัพแดงโซเวียตก็บุกโปแลนด์จากทางด้านตะวันออกด้วยข้ออ้างว่า ต้องการปกป้องแคว้นยูเครนและเบโลรูสเซีย โปแลนด์จึงพ่ายแพ้ยับเยิน จากนั้นโซเวียตก็แบ่งครึ่งโปแลนด์กับเยอรมนี โดยใช้แม่น้ำนาร์วาเป็นเส้นแบ่งเขตแดน การสู้รบในด้านนี้จึงยุติลงภายใน ๓๕ วัน กลุ่มผู้นำโปแลนด์นำกองทัพหนีข้ามพรมแดนไปยังโรมาเนีย และส่วนหนึ่งได้ลี้ภัยไปตั้งหลักที่ฝรั่งเศส แต่รัฐบาลโรมาเนียได้จับกุมประธานาธิบดีอิกนัทซี มอซซิทสกี ยูเซฟ เบทสกี และผู้นำคนสำคัญในกลุ่มพิวชดสกีไอท์ โดยกักบริเวณไว้ตลอดสงคราม ทำให้ผู้นำกลุ่มนี้หมดอำนาจลง จากนั้นฝรั่งเศสได้รับรองให้พลเอกฟวาดีสวาฟ ซีกอสกี (Władysław Sikorski, ๑๘๘๑-๑๙๔๓) ผู้นำฝ่ายค้านโปแลนด์ที่นิยมฝรั่งเศสเป็นผู้นำรัฐบาลรักษาการของโปแลนด์

หลังจากเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๓๙ เมื่อเยอรมนีพิชิตศึกโปแลนด์ สถานการณ์ในยุโรปก็สงบลงราวกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น นอกจากทางด้านตะวันออก เนื่องจากสหภาพโซเวียตขอให้ฟินแลนด์ยอมให้โซเวียตตั้งกองทัพในดินแดนบางส่วน เมื่อฟินแลนด์ไม่ยินยอม โซเวียตก็เปิดฉากโจมตีฟินแลนด์ในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน

พลเอกฟวาดีสวาฟ ซีกอสกี

กองทัพของฟินแลนด์ต่อสู้อย่างกล้าหาญ ทำให้กองทัพโซเวียตเผชิญความยากลำบาก แต่กระนั้นฟินแลนด์ก็ไม่อาจต้านทานแสนยานุภาพของโซเวียต จึงต้องขอสงบศึกในวันที่ ๑๒ มีนาคม ค.ศ.๑๙๔๐ โดยยอมเสียดินแดนแหลมคารเลีย เพสซาโม และดินแดนเล็กอื่นๆ ให้แก่โซเวียต และให้เช่าเมืองท่าฮังโก (Hanko) เพื่อให้โซเวียตสามารถควบคุมยุทธศาสตร์ชายฝั่งทะเลบอลติกได้อย่างสิ้นเชิง

แผนที่แสดงดินแดนที่ฟินแลนด์
เสียให้โซเวียต

การสู้รบในยุโรปเปิดฉากอีกครั้งในวันที่ ๕ เมษายน ค.ศ.๑๙๔๐ เมื่อกองทัพเยอรมนียกพลขึ้นบกโจมตีนอร์เวย์ และนวกเดนมาร์ก นอร์เวย์พยายามต่อสู้ โดยมีอังกฤษและฝรั่งเศสส่งกำลังมาสนับสนุน แต่ก็ประสบความพ่ายแพ้ ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม กองทัพเยอรมนีก็นวกเบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และลักเซมเบิร์ก ทั้ง ๓ ประเทศประสบความพ่ายแพ้อย่างรวดเร็ว กองทัพเยอรมนีก็นวกเข้าไปเข้าสู่ฝรั่งเศส กองทัพฝรั่งเศสปรายช้อยอย่างยับเยิน ต้องถอยร่นเข้าสู่ตอนในของประเทศ กองทัพอังกฤษถูกล้อมที่เมืองดันเคิร์ก (Dunkerque) ต้องระดมเรือมาลำเลียงทหารให้ถอนทัพอย่างฉุกเฉิน กองทัพเยอรมนิจึงเป็นฝ่ายรุก และเข้าประชิดกรุงปารีส ในวันที่ ๕ มิถุนายน

ในวันที่ ๑๐ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๔๐ อิตาลีเข้าร่วมสงครามอย่างเป็นทางการ โดยประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร และยกกองทัพช่วยเยอรมนีนวกฝรั่งเศสจากภาคใต้ ทำให้ฝรั่งเศสพ่ายแพ้ และต้องยอมสงบศึกในวันที่ ๒๒ มิถุนายน ยอมให้กองทัพเยอรมนีนเข้ายึดครอง

ประเทศ ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน สโลวาเกียก็เข้าร่วมสงครามข้างเยอรมนี โดยประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ในระหว่างเดือนมิถุนายนนี้เอง กองทัพโซเวียตถือโอกาสเข้ายึดครอง ๓ ประเทศบอลติก คือ เอสโตเนีย ลัตเวีย และลิทัวเนีย แล้วผนวกเข้ากับสหภาพโซเวียต

ส่วนในยุโรปกลางและบอลข่าน สัญญาริบเบนทรอพ-โมโลตอฟ ทำให้ดินแดนส่วนนี้ถูกตัดขาดออกจากมหาประเทศตะวันตกและต้องพึ่งตนเองท่ามกลางสงคราม ในระยะแรก ทุกประเทศยังวางตัวเป็นกลาง แต่โรมาเนียวิตกอย่างมากต่อการที่เยอรมนีและโซเวียตลงนามในสัญญา มิตรภาพ ในที่สุดกษัตริย์คาโรลต้องปลดปล่อยสมาชิกขบวนการกองทัพเทพเจ้าออกจากคุก และขอความร่วมมือจากขบวนการ เพื่อปรับนโยบายของประเทศให้ไปในทิศทางเดียวกับลัทธินาซี อย่างไรก็ตามในวันที่ ๒๐ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๔๐ โซเวียตได้ยื่นข้อเรียกร้องให้โรมาเนียมอบคืนดินแดนเบสซาราเบีย นอกจากนี้ยังบีบให้โรมาเนียยกบูโกวีนาเหนือให้แก่สาธารณรัฐยูเครน โรมาเนียจำเป็นต้องยอมต่อข้อเรียกร้องของโซเวียต ซึ่งโซเวียตได้นำเบสซาราเบียไปก่อตั้งเป็นสาธารณรัฐโมลโดวา

จากนั้นฮังการีและบัลแกเรียก็ถือโอกาสเรียกร้องคืนแดนคืนจากโรมาเนียเช่นกัน ในวันที่ ๓๐ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๔๐ เยอรมนีก็เสนอข้อประนีประนอม ระหว่างฮังการีกับโรมาเนีย เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งเรื่องดินแดนทรานซิลวาเนีย โดยบีบให้โรมาเนียมอบคืนทรานซิลวาเนียส่วนเหนือให้ฮังการี และในวันที่ ๑ กันยายน โรมาเนียก็ต้องลงนามในสัญญาไครโอวา (Craiova) ที่เยอรมนีเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้ โรมาเนียยกโคบรูยาใต้คืนให้กับบัลแกเรีย กล่าวโดยรวมแล้วโรมาเนียต้องเสียดินแดนราว ๑ ใน ๓ ของประเทศ ทำให้กษัตริย์คาโรลสูญเสียความนิยมอย่างมาก

ในวันที่ ๖ กันยายน ค.ศ.๑๙๔๐ พลเอกยอน อันโตเนสคู (Ion Antonescu, ๑๘๘๒-๑๙๔๖) ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของโรมาเนียนำกองทัพเข้ายึดอำนาจ ด้วยข้ออ้างที่จะเข้ามาจัดการความเหลวแหลกและ

การทุจริตของราชสำนัก จากนั้น คณะทหารจึงตั้งยุบพรรคการเมือง และประกาศให้โรมาเนียเป็น 'รัฐ ค่ายทหาร' โดยการบีบบังคับให้กษัตริย์ คาโรลสละราชย์และลี้ภัยออกจาก ประเทศ กษัตริย์มีอายุที่ ๑ ได้ รับเชิญให้กลับคืนสู่ราชสมบัติในวันที่ ๖ กันยายน นั้นเอง แต่ต้องยกอำนาจให้กับคณะรัฐมนตรีที่ นำโดยจอมพลอันโตเนสคู ซึ่ง

ยอน อันโตเนสคู

สถาปนาตนเองเป็นผู้นำของประเทศ อันโตเนสคูผูกมิตรกับกลุ่มกองทัพ เทพเจ้าโดยการตั้งออเรีย ซิมา (Horia Sima, ๑๙๐๓-๑๙๕๓) หัวหน้าคน ใหม่ของขบวนการเป็นรองนายกรัฐมนตรี และอาศัยกำลังของขบวนการ ในการกวาดล้างศัตรูทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มนิยมกษัตริย์ถูก กวาดล้างจำนวนมาก ในที่สุด กลุ่มกองทัพเทพเจ้าก็เตรียมการยึดอำนาจ เสียเองในวันที่ ๒๑ มกราคม ค.ศ.๑๙๔๑ อันโตเนสคูจึงต้องทำการ ปราบปรามขั้นเด็ดขาด ซิมาต้องหนีไปลี้ภัยในเยอรมนี ขบวนการที่ เหลือสิ้นบทบาทลง ทำให้อำนาจเบ็ดเสร็จยังอยู่ในมือของอันโตเนสคู สำหรับอดีตกษัตริย์คาโรล พยายามที่จะตั้งขบวนการเสรีโรมาเนีย ที่กรุง ลอนดอน เพื่อกู้อำนาจคืน แต่ไม่ได้รับการรับรองจากฝ่ายอังกฤษ

ความมั่นคงของรัฐบาลทหารโรมาเนียมาจากการสนับสนุนของ ฮิตเลอร์ ดังนั้น รัฐบาลอันโตเนสคูจึงตกลงเป็นมิตรอันแน่นแฟ้นของ เยอรมนี และเป็นปฏิปักษ์กับสหภาพโซเวียต ส่วนฮังการีซึ่งได้ดินแดน ที่เสียไปโดยสัญญาทรินอนองคืนถึง ๕๓% แต่ต้องดำเนินนโยบายเป็น พันธมิตรกับนาซีเยอรมนีมากยิ่งขึ้นเช่นกัน ดังนั้น เยอรมนี จึงชักชวนให้ ฮังการีลงนามพ่วงท้ายในสัญญาของฝ่ายอักษะในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๔๐ และชวนให้โรมาเนียและสโลวาเกียลงนามในสัญญาในวันที่

๒๓ พฤษจิกายน ในสัญญาเหล่านี้ ฮังการีและโรมาเนียตกลงที่ยินยอมให้เยอรมนีส่งทหารมาตั้งในประเทศเพื่อป้องกันโซเวียตรุกราน

ในระหว่างนี้ อิตาลีก็ตัดสินใจดำเนินการสงครามของตนเองบ้าง เพราะความสัมพันธ์ระหว่างอิตาลีและกรีซไม่ราบรื่น จากกรณีพิพาทเหนือหมู่เกาะโดเดคานีส^๒ (Dodecanèse) และยิ่งตึงเครียดมากขึ้นเมื่ออิตาลียกกองทัพเข้ายึดครองอัลบาเนียในเดือนเมษายน ค.ศ.๑๙๓๙ ซึ่งทำให้อำนาจของอิตาลีแผ่มาประชิดพรมแดนกรีซ ในที่สุด วันที่ ๒๘ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๔๐ อิตาลีก็ยกกองทัพจากอัลบาเนียภาคใต้ข้ามพรมแดนบุกเข้าโจมตีกรีซ เพื่อที่จะควบคุมยุทธศาสตร์สำคัญในเขตบอลคานส์โดยจุดมุ่งหมายให้กรีซยอมจำนนและให้ความร่วมมือ แต่กรีซไม่ยินยอม และสามารถรุกไล่ฝ่ายกองทัพอิตาลีให้ถอยกลับเข้าไปในอัลบาเนีย ตุรกีก็กลับหนุนช่วยกรีซ โดยเตือนมิให้บุลกาเรียเข้าช่วยเหลืออิตาลี แต่กระนั้นกรีซและตุรกี ต่างก็ยังรักษาความสัมพันธ์อันดีกับเยอรมนี ไม่มีการประกาศสงคราม และไม่มีการเข้าร่วมกับอังกฤษอย่างเต็มตัว แต่ในวันที่ ๒๙ มกราคม ค.ศ.๑๙๔๑ โยฮันนิส เมทักซัส ผู้นำเผด็จการตลอดกาลของกรีซถึงแก่กรรม รัฐบาลใหม่ นำโดยเล็กซานโดรส โครีซีส (Alexandros Koryzis, ๑๘๘๕-๑๙๔๑) ที่บริหารภายใต้การควบคุมของกษัตริย์ออร์ซที่ ๒ ยินดีรับความช่วยเหลือจากอังกฤษ ในเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๙๔๑ โดยรัฐบาลกรีซก็ยอมให้อังกฤษส่งทหารและเข้ามาตั้งฐานทัพเพื่อช่วยป้องกันประเทศ เมื่อเป็นเช่นนี้เยอรมนีจึงเปลี่ยนยุทธศาสตร์ที่จะยกลงมาจับไล่อังกฤษในกรีซ

ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๙๔๐ เป็นต้นไป หลังจากที่เยอรมนีพิชิตฝรั่งเศสแล้ว เยอรมนีก็ทุ่มแสนยานุภาพทางอากาศโจมตีอังกฤษอย่างหนัก โดยหวังที่จะเผด็จศึกให้เร็วที่สุด แต่อังกฤษก็พยายามยืนหยัดต่อต้านอย่างถึงที่สุด แม้ว่าจะถูกทิ้งระเบิดจำนวนมากก็ตาม ในระหว่าง

^๒หมู่เกาะโดเดคานีส อยู่ในทะเลอีเจียน ประชากรส่วนมากพูดภาษากรีก แต่ถูกอิตาลียึดในสงครามบอลข่าน ค.ศ.๑๙๑๑ และนำมาซึ่งความขัดแย้งกับกรีซในเวลาต่อมา

ที่ดำเนินสงครามกับอังกฤษ ฮิตเลอร์ไม่แน่ใจมากขึ้นในการเคลื่อนไหวของฝ่ายโซเวียต และวิตกว่าโซเวียตมีเป้าหมายที่จะแผ่อำนาจมายังช่องแคบบอลข่านและบุลกาเรีย เยอรมนีจึงต้องเตรียมแผนที่จะบุกคาบสมุทรบอลข่านเสียก่อน โดยเยอรมนีมีสโลวาเกีย ฮังการี และโรมาเนียเป็นพันธมิตรฝ่ายอักษะอยู่แล้ว บุลกาเรียยังลังเล เพราะวิตกในท่าทีของโซเวียตกับตุรกี ในที่สุดพระเจ้าซาร์บอริสแห่งบุลกาเรียก็ต้องยอมลงนามในสัญญาความร่วมมือกับฝ่ายอักษะในวันที่ ๑ มีนาคม ค.ศ.๑๙๔๑

ในส่วนยูโกสลาเวีย เจ้าชายปอลได้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับฮังการี โดยลงนามในสัญญามิตรภาพถาวรเมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ค.ศ.๑๙๔๐ ต่อมาเยอรมนีก็ชักชวนให้ยูโกสลาเวียร่วมลงนามในสัญญาพันธมิตรของฝ่ายอักษะ เจ้าชายปอลผู้สำเร็จราชการไม่อาจปฏิเสธได้ รัฐบาลยูโกสลาเวียโดยนายกรัฐมนตรีครากิชา ซเวตโควิช จึงลงนามในสัญญาอักษะที่กรุงเวียนนาเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ค.ศ.๑๙๔๑ แต่เมื่อข่าวดังกล่าวเผยแพร่ทั่วไป ประชาชนก่อการประท้วงเพราะชาวเซอร์เบียส่วนข้างมากไม่นิยมเยอรมนี ต่อด้านอิตาลี และเอาใจเข้าข้างอังกฤษ

พลเอกดูซาน ซิโมวิช

ดังนั้น ในวันที่ ๒๗ มีนาคม ค.ศ.๑๙๔๑ คณะทหารฝ่ายนิยมสัมพันธมิตรจึงยึดอำนาจในเบลเกรด ถอดถอนตำแหน่งผู้สำเร็จราชการของเจ้าชายปอล และเชิญพระเจ้าเปดาร์ที่ ๒ ขึ้นเถลิงอำนาจโดยตรง ผู้นำคณะทหารชุดใหม่ โดยพลเอกดูซาน ซิโมวิช (Dušan Simović, ๑๘๘๒-๑๙๖๒) ชะลอการให้สัตยาบันต่อสัญญาอักษะ และยังส่งทูตไปมอสโคว์เพื่อเจรจากับโซเวียตในวันที่ ๑ เมษายน ดังนั้น ฮิตเลอร์จึงตัดสินใจบุกยูโกสลาเวียทันที โดยเริ่มเปิดฉาก

ทิ้งระเบิด โจมตีกรุงเบลเกรด ทางอากาศอย่างหนักในวันที่ ๖ เมษายน ค.ศ.๑๙๔๑ และส่ง กองทัพบุกเข้าดินแดนเซอร์เบีย จากนั้นอิตาลี ฮังการีและบุลกาเรีย ส่งกองทัพเข้าร่วมยุทธการ โดยมุ่ง จะแบ่งยูโกสลาเวียระหว่างกัน นอกจากโรมานีที่ไม่ได้ส่ง กองทัพเข้าร่วม ในกรณีของฮังการี นายกรัฐมนตรีปาล เทเลกิคัดค้าน การที่ฮังการีจะละเมิดสัญญา มิตรภาพถาวรที่เพิ่งลงนามได้ เพียง ๔ เดือน ฮังการีก็ร่วมส่ง กองทัพบุกยูโกสลาเวียเสียแล้ว แต่เมื่อค้ำไม่สำเร็จจึงฆ่าตัวตายประท้วงในวันที่ ๓ เมษายน

อนุสาวรีย์ระลึกปาล เทเลกิ

ในวันที่ ๑๐ เมษายน ค.ศ.๑๙๔๑ ระหว่างที่เยอรมนีกำลังโจมตี เซอร์เบียอย่างหนัก กองทัพอิตาลีก็โจมตีชายฝั่งทะเลยูโกสลาเวีย และ บุกเข้ายึดโครเอเชีย จากนั้นก็สนับสนุนให้พรรคอูสตาซาได้ตั้งรัฐอิสระ แห่งโครเอเชียที่เมืองซาเกรบ และประกาศร่วมมือกับเยอรมนีรบกับ เซอร์เบีย ดังนั้นในวันที่ ๑๗ เมษายน รัฐบาลยูโกสลาเวีย จึงต้องยอม จำนนต่อฝ่ายอักษะ กษัตริย์เปตาร์และรัฐบาลซิโมวิชหนีไปลี้ภัยในกรีซ และอพยพต่อไปยังกรุงลอนดอน จากนั้นกองทัพฝ่ายอักษะบุกกรีซต่อไป ปรากฏว่ากองทัพกรีซพ่ายแพ้อย่างรวดเร็ว นายกรัฐมนตรีโคริซิสฆ่าตัวตาย กรีซต้องยอมลงนามหยุดยิงในวันที่ ๒๓ เมษายน อังกฤษต้องถอน กองทัพสู่เกาะครีต จากนั้นเยอรมนีก็ตามยึดเกาะครีตในอีก ๑ เดือนต่อมา เท่ากับว่าเยอรมนีชนะศึก ควบคุมอำนาจได้ทั่วดินแดนภาคพื้นยุโรป

ดินแดนกรีซในขณะนี้จึงถูกแบ่งเป็น ๓ ส่วน แหลมกรีซตอนใต้ ถูกกองทัพเยอรมนีควบคุม แคว้นอีไพรุสตอนเหนือถูกอิตาลียึดไว้ แคว้นเทรซและซาโลนิกาถูกบัลแกเรียควบคุม เยอรมนีได้ตั้งรัฐบาลหุ่นขึ้นบริหารประเทศ โดยตั้งพลเอกยอร์ยีออส โซลาโคกลู (Georgios Tsolakoglou, ๑๘๘๖-๑๙๔๘) นายพลผู้แพ้สงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนดินแดนยูโกสลาเวียถูกแบ่งเป็นสี่ส่วน แคว้นโครเอเชียแยกเป็นประเทศอิสระและได้ครอบครองดินแดนบอสเนีย วลาดโก มาเช็ก หัวหน้าพรรคเกษตรกร โครแอตถูกจับกุมและกักบริเวณในบ้าน ส่วนอันเด ปาลีวิช หัวหน้าพรรคอุตสาหกรรมรับตำแหน่ง 'ท่านผู้นำ' (poglavnik) แห่งโครเอเชีย และรัฐบาลใหม่โครเอเชียลงนามพ่วงท้ายในสัญญาอักษะด้วย ส่วนบัลแกเรียได้เข้ายึดมาซิโดเนีย อิตาลียึดสโลเวเนีย มอนเตเนโกร ดัลมาเซีย และยกดินแดนโคโซโวให้อัลบาเนีย อังกฤษ ผนวกวอยโวดินา เยอรมนียึดเซอร์เบีย และตั้งพลเอกมิลาน เนดิช (Milan Nedić, ๑๘๗๗-๑๙๔๖) เป็นผู้นำรักษาการ สโลเวเนียถูกแบ่งโดยเยอรมนีและอิตาลี แต่ดินแดนเหล่านี้ไม่มีความสงบ เพราะกองทัพที่ยึดครองปฏิบัติกับประชาชนภายใต้การยึดครองตามอำเภอใจ จึงก่อให้เกิดการต่อต้านทั่วไป โดยเฉพาะในเขตบอสเนีย เซอร์เบีย อัลบาเนีย และกรีซ

เมื่อได้รับชัยชนะและจัดระเบียบในบอลข่านเรียบร้อยแล้ว ในวันที่ ๒๒ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๔๑ เยอรมนีก็เปิดฉากปฏิบัติการบาร์บารอสซา (*Unternehmen Barbarossa*)^๗ คือใช้แสนยานุภาพเกือบทั้งหมดบุกสหภาพโซเวียตจากทุกด้าน โดยไม่ได้ประกาศสงครามล่วงหน้าโดยมีกองทัพโรมานีเข้าร่วมปฏิบัติการด้วยในฐานะพันธมิตรฝ่ายอักษะ ส่วน

^๗ บาร์บารอสซา เป็นชื่อของกษัตริย์เยอรมนีสมัยกลาง ที่นำกองทัพไปรบในสงครามครูเสด ถือเป็นวีรบุรุษของชาวเยอรมัน ฮิตเลอร์จึงนำมาใช้เป็นชื่อปฏิบัติการเพื่อปราบคอมมิวนิสต์ โดยมีการเตรียมการลับตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ.๑๙๔๐ แต่ปัญหายูโกสลาเวียทำให้ปฏิบัติการนี้ล่าช้ากว่ากำหนด

คาบสมุทรบอลข่านระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ค.ศ.๑๙๔๓

กองทัพฮังการีและสโลวาเกียเข้าร่วมปฏิบัติการบุกโซเวียตในวันที่ ๒๖ มิถุนายน สำหรับอิตาลีตั้งกองทัพเพื่อร่วมปฏิบัติการและบุกโซเวียต ในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม และกองทัพฟินแลนด์บุกโซเวียตในวันที่ ๒๕ มิถุนายน และต่อมาได้เข้าสมทบกับกองทัพของเยอรมนีในการโจมตีเมืองเลนินกราด รวมกำลังที่บุกในระยะแรกเป็นกำลังพล ๕.๕ ล้านคน เครื่องบิน ๕,๐๐๐ ลำ รถถัง ๔,๓๐๐ คัน มีเพียงบุลกาเรียที่ไม่ร่วมด้วย และมีได้ประกาศสงครามกับโซเวียต โดยพระเจ้าซาร์บอริสอธิบายว่า กองทัพบุลกาเรียจะหนุนช่วยฝ่ายอักษะโดยป้องกันพรมแดนด้านตุรกี

และควบคุมสถานการณ์ในกรีซและยูโกสลาเวีย โรมานี้นั้นได้ถือโอกาสยึดเบสซาราเบีย และบูโกวินาคืน โดยจอมพลอันโตเนสคูประกาศว่าจะช่วยเหลือเยอรมนีทำสงครามเพื่อกวาดล้างคอมมิวนิสต์ไปจากโลก แต่เขาก็ยืนยันว่าโรมาเนียเป็นกลางไม่ได้อยู่ในสถานะสงครามกับอังกฤษแต่อย่างใด

ในการโจมตีสหภาพโซเวียต ฝ่ายเสนาธิการของเยอรมนีประเมินว่าโซเวียตจะต่อต้านได้ไม่เกิน ๕ เดือน และฝ่ายอักษะจะได้ชัยชนะก่อนฤดูหนาว ปรากฏว่าเยอรมนีประเมินความเข้มแข็งของโซเวียตผิดพลาด เพราะแม้โซเวียตจะตกเป็นฝ่ายรับต้องถอยร่นอย่างหนักในระยะแรก ต้องเสียยูเครน และเบโลรูสเซียทั้งหมด แต่ก็สามารถตั้งแนวรบและรักษาเมืองสำคัญไว้ได้ทั้งเลนินกราดและมอสโคว์ อีกทั้งยังยืนหยัดรักษาการสู้รบโดยไม่ยอมแพ้จนฤดูหนาวมาถึง ทำให้ฝ่ายเยอรมนีได้รับความยากลำบากอย่างมาก โดยระหว่างการรบนี้ นายกรัฐมนตรี วินสตัน เชอร์ชิล (Winston Churchill, ๑๘๗๔-๑๙๖๕) แห่งอังกฤษได้ตัดสินใจที่จะสนับสนุนแก่โซเวียตอย่างเต็มที่ ในด้านการส่งอาวุธและ

ทหารอังกฤษที่แนวรบเมืองเคียฟ เศษฤดูหนาว ค.ศ.๑๙๔๒

สิ่งบำรุงต่างๆทุกชนิดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อช่วยเหลือโซเวียตในการต้านทานฝ่ายนาซีเยอรมนี โดยมีการลงทุนในสัญญาร่วมรบอังกฤษ-โซเวียตในวันที่ ๑๒ กรกฎาคม แต่ไม่มีการเปิดแนวรบใหม่ในยุโรป

นอกจากนี้ ในวันที่ ๗ ธันวาคม ค.ศ.๑๙๔๑ ญี่ปุ่นโจมตีฐานทัพอากาศเพิร์ลฮาร์เบอร์ของสหรัฐอเมริกา ทำให้สหรัฐอเมริกาเข้าสู่สงครามอย่างเป็นทางการ ต่อมาเยอรมนี อิตาลี ฮังการี โรมาเนีย บุลกาเรีย โครเอเชีย และสโลวาเกีย จึงประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาด้วย สำหรับบุลกาเรีย การประกาศสงครามครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่รัฐบาลของชาร์บอริสเข้าสู่สงครามอย่างเป็นทางการ แต่ทุกประเทศในยุโรปตะวันออกที่เข้าร่วมสงครามยังมีได้มีการสู้รบกับฝ่ายอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

ในสมรภูมียุโรปนั้น โซเวียตต้านทานเยอรมนีแต่เพียงผู้เดียวตลอดปี ค.ศ.๑๙๔๒ เยอรมนีพยายามก่อกบฏการเผด็จศึกแต่ไม่ประสบความสำเร็จ จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๔๓ กองทัพโซเวียตก็เริ่มยันฝ่ายเยอรมนีและรุกกลับ หลังจากที่กองทัพเยอรมนี ร่วมด้วยกองทัพฮังการี อิตาลี และโรมาเนียพ่ายแพ้ในการยุทธครั้งใหญ่ที่แนวรบเมืองสตาลินกราด ต้องสูญเสียทหารหลายแสนคน และถูกจับเป็นเชลยอีกจำนวนมาก กรณีนี้จึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของสงคราม ยิ่งกว่านั้น ในด้านแนวรบทางทะเล เยอรมนีก็พ่ายแพ้ฝ่ายสัมพันธมิตรในแอฟริกาเหนือ และต้องถอนทหารทั้งหมดในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๙๔๓ ทะเลเมดิเตอร์เรเนียนจึงตกอยู่ในความควบคุมของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ในสถานการณ์เช่นนี้ สหภาพโซเวียต จึงต้องกระชับความร่วมมือกับฝ่ายตะวันตกเพื่อสู้รบกับเยอรมนี โซเวียตจึงยุบเลิกองค์การคอมมิวนิสต์สากลในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ค.ศ.๑๙๔๓

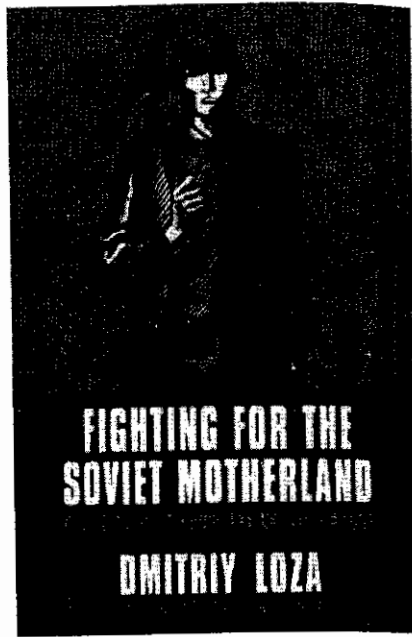
ชัยชนะของโซเวียตที่สตาลินกราด และการรุกกลับของกองทัพแดงโซเวียต ทำให้ฝ่ายอักษะเริ่มเกิดความปั่นป่วน ดังนั้น ชาร์บอริส แห่งบุลกาเรียซึ่งไม่ยอมเข้าร่วมรบกับโซเวียต ถูกเรียกไปยังกรุงเบอร์ลินเพื่อเจรจากับฮิตเลอร์ และเมื่อกลับประเทศก็สิ้นพระชนม์ด้วยหัวใจวาย ในวันที่

๒๘ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๔๓ ซึ่งเป็นที่สงสัยว่าพระองค์จะถูกลอบสังหาร อย่างไรก็ตาม ชาร์ซีโมนที่ ๒ (Simeon II, ๑๙๓๗-) ซึ่งมีอายุเพียง ๖ ปี ขึ้นครองราชย์ และต้องมีคณะผู้สำเร็จราชการใช้อำนาจแทนผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในฐานะผู้สำเร็จราชการคือ บอทดาน ฟิโลฟ ซึ่งยังคงสนับสนุนเยอรมนีต่อไป

นอกเหนือจากการพ่ายแพ้ที่สตาลินกราด สมรภูมิต่อที่ทำความวุ่นวายแก่เยอรมนีอย่างมากคือ การที่ฝ่ายอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ยกพลขึ้นบกที่เกาะ

ซิซิลี ในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ค.ศ.๑๙๔๓ ทำให้การสู้รบในคาบสมุทรอิตาลีเป็นไปอย่างรุนแรงในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ค.ศ.๑๙๔๓ รัฐบาลเบนิโต มุสโสลินีถูกโค่นอำนาจ และรัฐบาลใหม่อิตาลีนำโดย จอมพลเปียโตร บาโดกลิโอ (Pietro Badoglio, ๑๘๗๑-๑๙๕๖) พยายามที่จะยุติการรบโดยยอมแพ้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตรในวันที่ ๓ กันยายน ค.ศ.๑๙๔๓ และเปิดทางให้ทหารฝ่ายสัมพันธมิตรยกกองทัพข้ามสู่อิตาลีภาคใต้ เยอรมนีต้องส่งกองทัพเข้ายึดครองอิตาลีภาคเหนือและตั้งรัฐบาลใหม่เรียกว่า 'สาธารณรัฐสังคมนิยมอิตาลี' (Repubblica Sociale Italiana - RSI) เพื่อฟื้นฟูอำนาจของมุสโสลินี ป้องกันการรุกของฝ่ายสัมพันธมิตร ขณะที่รัฐบาลใหม่ที่ต่อต้านฟาสซิสต์ของอิตาลีประกาศสงครามกับเยอรมนี

ตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๔ กระแสสงครามพลิกกลับด้านแนวรบยุโรปตะวันออก กองทัพโซเวียตรุกตีเยอรมนีจนถอยร่นมาทางตะวันตกเรื่อยๆ ในดินแดนกรีซและยูโกสลาเวีย กองกำลังต่อต้าน

โปสเตอร์รณรงค์ให้ร่วมกัน
ป้องกันมาตุภูมิโซเวียต

นาซีได้รับชัยชนะในหลายเขต และก่อการขยายผลมากขึ้น ทำให้
อำนาจการควบคุมสถานการณ์ของฝ่ายอักษะประสบปัญหา ในภาวะเช่นนี้
รัฐบาลมิโคลช คาลลอย (Miklós Kállay, ๑๘๘๗-๑๙๖๗) แห่งฮังการี
พยายามเลี้ยงที่จะตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม จึงลอบเปิดเจรจาสงบศึกกับ
ฝ่ายสัมพันธมิตร แต่แผนการรั่ว เยอรมนีจึงส่งกองทหารเข้ายึดครอง
ฮังการีในวันที่ ๑๕ มีนาคม ค.ศ.๑๙๔๔ บีบบังคับให้รัฐบาลชูดเคิมลาออก
นายกรัฐมนตรีคาลลอยถูกจับกุมเข้าค่ายกักกัน และตั้งรัฐบาลใหม่ซึ่งเป็น
รัฐบาลที่นิยมเยอรมนีขึ้นแทน โดยมีเดอเม สตุย (Döme Sztójay, ๑๘๘๒-
๑๙๔๖) เป็นนายกรัฐมนตรี

วันที่ ๖ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๔๔ กองทัพอังกฤษและสหรัฐอเมริกา
ก็ยกพลขึ้นบกที่นอร์ม็องดีเพื่อเปิดแนวรบที่สอง ทำให้เยอรมนีและฝ่าย
อักษะมีสถานะเสียเปรียบมากขึ้น เพราะต้องแบ่งกำลังจำนวนมากมาตริ่ง
ด้านตะวันตก ขณะที่ในสมรภูมิด้านโซเวียตกำลังตกเป็นรองอย่างหนัก
ในโปแลนด์เกิดการกบฏครั้งใหญ่ นำโดยองค์กรปฏิวัติชื่อ ‘กองทัพ
บ้านเกิดเมืองนอนโปแลนด์’ (Armia Krajowa-AK.) ฝ่ายกองทัพบ้านเกิด
สามารถยึดกรุงวอร์ซอได้ในวันที่ ๑ สิงหาคม

ค.ศ.๑๙๔๔ เยอรมนีต้องทุ่มกำลังปราบปราม
การรบดำเนินไปถึง ๒ เดือน เยอรมนี
จึงสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ แต่
ก็ทำให้มีผู้เสียชีวิตในการสู้รบหลาย
หมื่นคน

ในโรมาเนียขณะที่กองทัพ
โซเวียตก็รุกข้ามแม่น้ำปรุตในวันที่
๒๐ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๔๔ กษัตริย์
มิสยาตัดสินใจจับตัวจอมพล ยอน
อันโตเนสคู ผู้เผด็จการ ในวันที่ ๒๓
สิงหาคม ออกคำสั่งปลดอันโตเนสคูออก

จอมพลเปียโตร บาโดกลิโอ

กองทัพแดงโซเวียตยกเข้ากรุงโซเฟีย ค.ศ. ๑๙๔๔

จากตำแหน่ง และตั้งรัฐบาลผสมแห่งชาติชุดใหม่ นำโดย คอนสตันติน ซานาตสคู (Constantin Sănătescu, ๑๘๘๕-๑๙๔๗) ร่วมด้วยพรรคการเมืองทั้งหมด จากนั้นโรมาเนียก็สงบศึกกับฝ่ายสัมพันธมิตร และประกาศสงครามกับเยอรมนี กองทัพแดงโซเวียตเข้าควบคุมโรมาเนียในเดือนกันยายนและรุกเข้าสู่ยูโกสลาเวียและบัลแกเรีย โดยนำกองทัพโรมาเนียเข้าร่วมสู้รบกับเยอรมนีด้วย จากนั้น รัฐบาลใหม่ของโรมาเนียก็ได้จับกุมสมาชิกกลุ่มทหารเหล็ก กลุ่มฝ่ายขวาและผู้ร่วมมือกับเยอรมนีจำนวนมาก ส่งขึ้นพิจารณาในศาลทหาร

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างหนัก ในวันที่ ๒๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๔ ฮิตเลอร์ส่งถอนทหารจากกรีซ และอัลบาเนีย ไปตั้งรับใหม่ที่โครเอเชีย แต่ในวันที่ ๒๕ สิงหาคม เกิดการลุกขึ้นสู้ต่อต้านเยอรมนีครั้งใหญ่ในดินแดนสโลวาเกีย รัฐบาลสโลวาเกียปราบไม่สำเร็จ ทำให้เยอรมนีต้องส่งทหารจำนวนมากไปปราบปราม สถานการณ์เลวร้ายมากขึ้นในวันที่ ๒ กันยายน เมื่อฟินแลนด์ยอมรับเงื่อนไขหยุดยิงกับโซเวียต

และถอนตัวจากสงคราม ในวันเดียวกันมีการเปลี่ยนรัฐบาลในบัลแกเรีย โดยคอนสตันติน มูราเวียฟ (Konstantin Muraviev, ๑๘๕๓-๑๙๖๕) จากพรรคสหภาพเกษตรกรเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลใหม่ของบัลแกเรีย ประกาศยุติสถานะสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือเป็นการยุติสงคราม เพราะบัลแกเรียไม่ได้ส่งทหารเข้าร่วมในการรบกับสหภาพโซเวียต แต่โซเวียตไม่ยินยอมในเงื่อนไขนี้ วันที่ ๕ กันยายน โซเวียต ประกาศสงครามกับบัลแกเรีย และบุกข้ามพรมแดนในวันที่ ๘ กันยายน รัฐบาลบัลแกเรียไม่อาจต่อต้านได้ จึงต้องยอมจำนนให้กองทัพโซเวียตเข้ายึดครอง ฝ่ายเยอรมนีตอบโต้โดยตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นบัลแกเรียขึ้นในออสเตรีย นำโดย อเล็กซานดรู ชานคอฟ ในระหว่างนี้ ฮอรัลซ์ผู้นำสังการิพยายามครั้งสุดท้ายที่จะสงบศึกกับโซเวียตและถอนตัวจากสงคราม ฝ่ายเยอรมนีจึงจับกุมฮอรัลซ์และครอบครัวในวันที่ ๑๕ ตุลาคม และปลดฮอรัลซ์จากตำแหน่ง แล้วตั้งแฟเรนซ์ ชาลอสซี ผู้นำพรรคศรกางเขน เป็นนายกรัฐมนตรีแทน

ตั้งแต่วันที่ ๑๒ มกราคม ค.ศ.๑๙๔๕ โซเวียตเริ่มรุกเข้าไปแลนค์ และยึดกรุงวอร์ซอได้ในวันที่ ๑๗ มกราคม ในวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๔๕ ตุรกีก็ประกาศสงครามกับเยอรมนีและญี่ปุ่น ซึ่งไม่มีผลในทางปฏิบัติมากนัก แต่จะทำให้ตุรกีเข้าร่วมอยู่กับฝ่ายชนะสงคราม ส่วนกองทัพของโซเวียตยังคงรุกคืบหน้าต่อไปในยุโรปตะวันออก ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ กองทัพแดงโซเวียตก็ยกมาล้อมกรุงบูดาเปสต์ เมืองหลวงของฮังการี แต่ฝ่ายเยอรมนีและฮังการีก็ต้านทานอย่างหนัก การสู้รบยืดเยื้อกว่า ๒ เดือน กองทัพโซเวียตจึงสามารถยึดบูดาเปสต์ได้ในวันที่ ๔ เมษายน และต่อมา ก็ยกเข้ากรุงเวียนนาในวันที่ ๑๓ เมษายน ขณะที่กองทัพโซเวียตอีกกองทัพหนึ่งที่รุกผ่านโปแลนด์ก็บุกข้ามแม่น้ำโอเดอร์สู่เยอรมนีในวันที่ ๑๖ เมษายน เมื่อประสบความสำเร็จแพ้ยับเยินเช่นนี้ ฮิตเลอร์จึงฆ่าตัวตายในวันที่ ๓๐ เมษายน จากนั้นกองทัพโซเวียตก็ยกเข้ากรุงเบอร์ลินได้ในวันที่ ๒ พฤษภาคม พลเอกอัลเฟรด โยเดล

(Alfred Jodl, ๑๘๕๐-๑๙๔๖) ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของเยอรมนีต้องยอมแพ้อย่างไม่มีเงื่อนไขในวันที่ ๘ พฤษภาคม ค.ศ.๑๙๔๕

๕.๓ ผลกระทบของสงครามโลก

ผลของสงครามที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างหนักแก่ชีวิตและทรัพย์สิน ประเมินว่าทุกประเทศที่เข้าร่วมรบระดมทหารเข้าสู่สมรภูมิตั้งแต่รวมกันมากถึง ๑๐ ล้านคน ความเสียหายในด้านชีวิตเท่าที่พอประเมินได้ เช่น สหภาพโซเวียตนั้นเสียชีวิตทหารถึง ๗.๕ ล้านคน เยอรมนีเสียชีวิตทหาร ๓.๕ ล้านคน ส่วนประเทศในยุโรปตะวันออกก็เสียชีวิตทหารรวมกันกว่า ๓ ล้านคน ที่น่าสนใจคือในกรณีของโรมานีเสียชีวิตทหารในการสู้รบราว ๕๓,๓๒๖ คน ในจำนวนนี้เสียชีวิตในการสู้รบกับโซเวียต ๑๒,๒๕๑ คน ต่อมาโรมานีย้ายข้างมาร่วมกับฝ่ายโซเวียตส่งกองทัพไปรบกับเยอรมนีเสียชีวิตทหารอีก ๒๑,๐๓๕ คน

พลเอกอัลเฟรด โยเดล ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของเยอรมนี ลงนามในเอกสารยอมแพ้ต่อฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างไม่มีเงื่อนไขในวันที่ ๘ พฤษภาคม ค.ศ.๑๙๔๕

นอกจากนี้ ยังมีพลเรือนที่เสียชีวิตด้วยผลกระทบจากสงครามเป็นจำนวนมากถึง ๓๐ ล้านคน เช่น สหภาพโซเวียตประเทศเดียวที่ถูกใช้เป็นสมรภูมিরบมากที่สุด พลเรือนเสียชีวิตถึง ๑๕ ล้านคน บาดเจ็บหลายสิบล้านคน โปแลนด์มีพลเรือนเสียชีวิตระหว่างสงครามถึง ๖ ล้านคน เยอรมนีเสียชีวิตพลเรือน ๒.๗ ล้านคน ส่วนยูโกสลาเวียมีผู้เสียชีวิตในสงครามราว ๑.๑ ล้านคน เป็นต้น นอกจากนี้ สิ่งก่อสร้าง บ้านเรือน เมือง ถนนหนทาง ทางรถไฟ เสียหายยับเยิน ยิ่งกว่าสงครามโลกครั้งแรก เพราะเทคโนโลยีการทิ้งระเบิดทางเครื่องบินที่ก้าวหน้ายิ่งกว่า เรือเดินทะเลของประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรถูกทำลายหมดกว่า ๕,๐๐๐ ลำ เรือของฝ่ายอักษะถูกทำลาย ๘๐๐ ลำ ระบบเศรษฐกิจการผลิตของประเทศยุโรปที่เป็นสมรภูมিরบและประเทศอื่นทั่วโลกพังเสียหายยับเยินเมื่อสงครามยุติลงนั้น ภาวะเงินเฟ้อ ความอดอยาก โรคระบาด และภัยพิบัติต่างๆ เป็นปรากฏการณ์ทั่วไป แต่กระนั้นกล่าวเฉพาะในทวีปยุโรป ดินแดนยุโรปตะวันออกประสบความเสียหายจากสงครามมากกว่ายุโรปตะวันตก

เมื่อได้รับชัยชนะในสงคราม สหภาพโซเวียตได้กลายเป็นมหาอำนาจที่บีบบังคับให้มีการปรับปรนแดนในยุโรปตะวันออกครั้งใหญ่ โดยยังการีต้องถูกบังคับให้คืนดินแดนที่ได้มาจากเพื่อนบ้านย้อนไปสู่เส้นเขตแดนเดิม ใน ค.ศ.๑๙๓๘ ก่อนกรณีมิวนิค สำหรับบุงกาเรียต้องคืนดินแดนที่ได้มาระหว่างสงครามให้กรีซและยูโกสลาเวีย นอกจากนี้โคบรยาใต้ที่ได้จากโรมาเนียยังคงไว้กับบุงกาเรีย ยูโกสลาเวียกลับมารวมกันด้วยดินแดนเช่นเดิม และได้ดินแดนตรีเอสเต อีสเตรีย และเมืองฟิอูเม จากอิตาลีซึ่งเป็นผลจากการที่กองกำลังปฏิวัติยูโกสลาเวียได้เข้าไปยึดดินแดนนี้ไว้ โรมาเนียได้คืนแดนทรานซิลวาเนียเหนือคืน แต่เบสซาราเบียต้องเสียให้แก่สหภาพโซเวียตโดยไม่ได้คืน เช็กและสโลวาเกีย กลับมารวมกันเช่นเดิมดังสถานะก่อนกรณีมิวนิค ค.ศ.๑๙๓๘ นอกจากนี้จะต้องเสียแคว้นรูเธเนียให้กับสหภาพโซเวียต เพื่อไปรวมกับสาธารณรัฐยูเครน เยอรมนีได้รับผลกระทบมากที่สุด คือการเสียอิทธิพล

เหนือดินแดนทั้งหมดที่ยึดไว้ในระหว่างสงคราม นอกจากนี้ ยังต้องเสียดินแดนปรัสเซียตะวันออก โปแลนด์ และ ปอมเมราเนีย ให้แก่โปแลนด์ ขอมรับแม่น้ำโอเดอร์-นีเซในฐานะพรมแดนระหว่างประเทศ และยังคงเสียดินแดนโคนิกสเบอร์ก (Königsberg) ให้กับโซเวียต อิตาลีต้องเสียอาณานิคมทั้งหมดและหมู่เกาะโคเคคานีสให้กรีซ และเสียเกาะซาซาน (Sazan) ให้อัลบาเนีย โปแลนด์นั้นแม้ว่าจะได้ดินแดนจำนวนมากเพิ่มจากเยอรมนี แต่ก็ต้องถูกสหภาพโซเวียตยึดดินแดนนอวอกรูเดท โปแลเซีย โววีญ ทาร์นอปอล สตานิสวอูฟ รวมทั้งเมืองลูฟ ซึ่งคิดเป็นพื้นที่จำนวนมาก นอกจากนี้ ยังต้องคืนเมืองที่ชินแก่เซโกสโลวาเกีย และเสียเมืองวิลโนแก่ลิทัวเนีย

ผลที่ตามมาของการปรับปรุงดินแดนเช่นนี้ก็คื การอพยพของประชากรจำนวนมหาศาล โดยเฉพาะชาวเยอรมันราว ๑๒.๕ ล้านคนที่ต้องอพยพมาสู่ดินแดนเยอรมนี กล่าวคือ อพยพจากดินแดนโซเวียตราว ๒ ล้านคน และอพยพจากโปแลนด์มากถึง ๗.๕ ล้านคน และที่รุนแรงคือชาวเยอรมัน ๒.๘ ล้านคนที่ถูกขับจากแคว้นสudeเตินในเซโกสโลวาเกีย ซึ่งส่วนมากจะลี้ภัยไปยังเยอรมนีตะวันตก ส่วนชาวโปลราว ๓ ล้านต้องอพยพจากโซเวียตสู่โปแลนด์ และยังมีชาวฮังการีอีกนับแสนคนอพยพมาจากสโลวาเกียและรูเธเนีย นอกจากนี้ยังมีการอพยพของชาวเช็ก ฟินน์ โรมานี และ บุลกาเรีย ซึ่งรวมแล้วเป็นอีกนับสิบล้านคน

นอกจากนี้ อดีตผู้นำในยุโรปตะวันออกที่เคยร่วมมือกับเยอรมนี จะถูกจับกุมพิจารณาคดีในข้อหาทรยศ และเป็นอาชญากรสงคราม และหลายคนจะถูกประหารชีวิต เช่น เบนิตโต มุสโสลินี แห่งอิตาลี ถูกจับตัวและประหารชีวิต วันที่ ๒๘ เมษายน ค.ศ.๑๙๔๕ และศพถูกนำมาแขวนประจานที่เมืองมิลาน บอคาเน ฟิโลฟ ผู้สำเร็จราชการบุลกาเรีย พร้อมทั้งกลุ่มผู้นำบุลกาเรียอีก ๒๕ คนถูกตัดสินประหารชีวิตโดยศาลประชาชนในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๔๕ เบลา อิมเรดี อดีตนายกรัฐมนตรีฮังการี ถูกประหารวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๔๖ และ

นอคคาน ฟิโลฟ

บาทหลวงโยเซฟ ทีโซ

แฟเรนซ์ ซาลอซี แห่งสมาคมศรกางเขนฮังการีถูกประหารชีวิตด้วยการแขวนคอในวันที่ ๑๒ มีนาคม ค.ศ.๑๙๔๖ เคอเม สตูย ถูกยิงเป้าในวันที่ ๒๒ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๔๖ จอมพล ยอน อันโตเนสคู แห่งโรมาเนียถูกประหาร ๑ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๔๖ พลเอกอัลเฟรด โยเคิล แห่งเยอรมนีถูกแขวนคอในวันที่ ๑๖ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๔๖ ส่วนโยเซฟ ทีโซ แห่งสโลวาเกีย ถูกแขวนคอ ๑๘ เมษายน ค.ศ.๑๙๔๗ เป็นต้น สำหรับคอนราด เฮนลีน แห่งสวีเดนฆ่าตัวตายในคุกของฝ่ายพันธมิตรในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ค.ศ.๑๙๔๕ พลเอกมิลาน เนดิซ แห่งเซอร์เบียฆ่าตัวตายวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๔๖ พลเอกยอร์ยีออส โซลาโลกู แห่งกรีซ ถูกตัดสินจำคุกตลอดชีวิตและป่วยตายในคุกเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๙๔๘

ส่วนผู้ที่หนีรอดไป เช่น มิโคลช ฮอร์ธี อดีตผู้สำเร็จราชการแห่งฮังการี พันคดีอาชญากรสงคราม และหนีไปลี้ภัยอย่างสงบในโปรตุเกสจนถึงแก่กรรมในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๕๗ อเล็กซานดรู ซานคอฟ แห่งบัลแกเรีย นายกรัฐมนตรีหุ่นของฝ่ายเยอรมนี ถูกฝ่ายอเมริกาจับกุมตัวแต่กลับปล่อยตัวให้ไปลี้ภัยในอาร์เจนตินาจนถึงแก่กรรมในวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ค.ศ.๑๙๕๕ เช่นเดียวกับ อังเต ปาเวลิช

ผู้นำอุตสาหกรรมแห่งโครเอเชีย หนีไปอาร์เจนตินา แต่ยังคงตามล่าสังหารใน ค.ศ.๑๘๕๗ จนต้องหนีมาลี้ภัยในสเปน ต่อมาถึงแก่กรรมในวันที่ ๒๘ ธันวาคม ค.ศ.๑๘๕๘ ส่วนออเรีย ซิมา ผู้นำขบวนการทหารเล็กโรมานีเย หนีไปสเปน และได้รับการคุ้มครองจากเผด็จการฟรานซิสโก ฟรังโก (Francisco Franco, ๑๘๙๒-๑๙๗๕) เขายังมีบทบาทในการสร้างงานโฆษณาชวนเชื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์โรมานีเยในต่างประเทศ และมีชีวิตอยู่มาจนถึงคอมมิวนิสต์ล่มสลาย แล้วถึงแก่กรรมในสเปน วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ค.ศ.๑๙๙๓

๕.๔ การกวาดล้างยิวในยุโรปตะวันออก

เหตุการณ์สำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดในยุโรปตะวันออกในระหว่างสงคราม อันเป็นผลจากการยึดครองของนาซีเยอรมัน คือ การกวาดล้างชาวยิว ทั้งนี้ชาวยิวซึ่งนับถือศาสนาอูคาห์ (Judaism) ได้อพยพเข้าอยู่ในยุโรปตั้งแต่สมัยจักรวรรดิโรมัน โดยเฉพาะในยุโรปตะวันออกและรัสเซีย เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ น่าจะมีชาวยิวอาศัยอยู่นับล้านคน ชาวยิวเหล่านี้ แยกชุมชนจากชาวคริสต์และอิสลาม เพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนาของตนเอง และมีภาษาเฉพาะของศาสนา คือ ภาษาฮีบรู (Hebrew) แต่โดยทั่วไปก็จะมี การติดต่อการค้ากับชาวพื้นเมือง และพูดภาษาพื้นเมือง ชาวยุโรปก่อนยุคใหม่จะไม่ชอบชาวยิวเพราะมีความเดียดฉันท์ด้านศาสนา เมื่อลัทธิชาตินิยมขยายตัวยิ่งก่อให้เกิดความรังเกียจชาวยิวมากขึ้น เพราะเกิดความรู้สึกกว่าชาวยิวเป็น 'คนอื่น' ในประเทศของตน ลัทธิต่อต้านยิว (Anti-Semitism) พัฒนาขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ และรุนแรงมากขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นมายาคติ เพราะชาวยิวจำนวนมากไม่น้อยก็ตื่นตัวชาตินิยมร่วมกับชาติเจ้าของประเทศด้วย ชาวยิวจำนวนหนึ่งก็รับความคิดอื่น เช่น ลัทธิสังคมนิยม หรือหันไปนับถือศาสนาคริสต์ ก็ควรจะตั้งคำถามว่าเป็นชาวยิวอีกต่อไป หากว่าพิจารณา ยิวในฐานะของผู้นับถือศาสนาอูคาห์ แต่มายาคติของการต่อต้านยิว

ค่ายกักกันชาวยิวที่ออสchwitz (Auschwitz) ในโปแลนด์ ที่ชาวยิวถูกสังหารนับล้านคน

กลับถือว่า ชาวยิวเป็น ‘เชื้อชาติ’ แบบหนึ่ง การเลิกล้มถือศาสนาจึงไม่ได้ทำให้ความเป็นยิวหมดไป และการกวาดล้างปราบปรามชาวยิวดำเนินไปภายใต้มายาคติเช่นนี้ ในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ชาวยิวน่าจะถูกลงโทษระหว่างการสู้รบราว ๒.๕ แสนคน

หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง รัฐบาลประเทศต่างๆ ซึ่งชาตินิยมจัดจะยิ่งต่อต้านชาวยิว เช่น อังกฤษมีการออกกฎหมายในการจำกัดชาวยิวเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับในโปแลนด์ ในมหาวิทยาลัยหลายแห่งที่เป็นฝ่ายคาทอลิกก็ต่อต้านรังเกียจชาวยิว แต่ชะตากรรมของชาวยิวจะถูกคุกคามอย่างจริงจัง หลังจากที่พรรคนาซีเยอรมันรับเอาการต่อต้านยิวเป็นหลักนโยบายในการรณรงค์ โดยถือข้อรังเกียจชาวยิวด้วยเหตุผลทางเชื้อชาติ ถือว่าเชื้อชาติเยอรมันนั้นเป็นอารยันบริสุทธิ์ที่อยู่เหนือเชื้อชาติอื่น ขณะที่เชื้อชาติยิวเป็นเชื้อชาติต่ำที่จะต้องขจัดออกไป

ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ประมาณว่า มีชาวยิวในโปแลนด์ราว ๓.๓ ล้านคน ในโซเวียตราว ๓ ล้านคน ในโรมาเนีย ๕ แสนคน ในอังกฤษ ๔ แสนคน ในเชโกสโลวาเกียราว ๓.๖ แสนคน ในยูโกสลาเวีย ๗.๕ หมื่นคน และในบัลแกเรีย ๕ หมื่นคน เมื่อนาซีเยอรมันยึดครอง

ดินแดนยุโรปตะวันออก ก็ได้มีการจับข้ายิวไปดำเนินการสังหารหมู่จำนวนมาก ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมเหี้ยมโหดไร้มนุษยธรรมที่สุดของฝ่ายอักษะ คาดว่ามีข้ายิวในยุโรปตะวันออกถูกสังหารทั้งหมดมากกว่า ๖ ล้านคน และน่าจะเหลือข้ายิวที่รอดการกวาดล้างราว ๗.๓ แสนคน จากสถิติ ค.ศ.๑๙๔๖ บุลกาเรียเป็นประเทศที่กวาดล้างข้ายิวน้อยที่สุด จึงมีข้ายิว เหลือ ๔.๖ หมื่นคน ก็ถูกกวาดล้างราว ๘% ในโปแลนด์ ข้ายิวถูกกวาดล้างหนักที่สุด มีข้ายิวเหลือเพียง ๑.๒ แสนคน หรือ ๓.๖% ของจำนวนก่อนสงครามเท่านั้น ในยูโกสลาเวียข้ายิวเหลือเพียง หมื่นคน หรือ ๑๓% ของจำนวนก่อนสงคราม ในโรมาเนีย รัฐบาลทหาร ได้ให้ความร่วมมือในการกวาดล้างข้ายิว จึงมีข้ายิวเหลือ ๓ แสนคน หรือ ๑ ใน ๓ ของจำนวนก่อนสงคราม ในฮังการี การกวาดล้างข้ายิวอย่างหนักเกิดขึ้นในช่วงปลายสงคราม มีข้ายิวเหลือ ๒ แสนคน หรือถูกกวาดล้างราวครึ่งหนึ่งของจำนวนก่อนสงคราม หลังจากนั้น คอมาข้ายิวที่เหลืออยู่จำนวนมากจะอพยพไปยังอิสราเอลหรือสหรัฐอเมริกา จนทำให้จำนวนข้ายิวในยุโรปตะวันออกลดน้อยลงทุกที

นอกเหนือจากกรณีสังหารหมู่ข้ายิวจำนวนมากที่ดำเนินการโดยฝ่ายนาซี ยังมีกรณีเรื่องการสังหารหมู่ที่ป่าคะทิน (Katyn) ซึ่งมาจากการเปิดเผยของกองทัพเยอรมนีในวันที่ ๑๓ เมษายน ค.ศ.๑๙๔๓ ว่า ค้นพบหลุมฝังศพทหารชาวโปแลนด์มากกว่า ๔,๐๐๐ คนที่ป่าคะทินนอกเมืองสโมเลนสก์ (Smolensk) ซึ่งฝ่ายเยอรมนีอ้างว่าเป็นการดำเนินการโดยทหารสหภาพโซเวียตในระหว่างยึดครองโปแลนด์เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๙๔๐ ฝ่ายเยอรมนีเปิดเผยข่าวนี้เพื่อหวังทำลายความสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตกับฝ่ายตะวันตก แต่ฝ่ายโซเวียตอ้างว่า กองทัพเยอรมนีเองเป็นฝ่ายกระทำการสังหารหมู่เมื่อเข้ายึดพื้นที่นั้นเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๙๔๑ รัฐบาลพลัดถิ่นโปแลนด์ที่ลอนดอนเรียกร้องให้กาชาดสากลเข้าไปตรวจสอบกรณีนี้ รวมทั้งการที่ทหาร ตำรวจ เจ้าหน้าที่รัฐการของ

โปแลนด์ที่ตั้งอยู่ในดินแดนที่โซเวียตยึดครองหายสาบสูญราว ๑๕,๐๐๐ คน โซเวียตถือโอกาสตัดความสัมพันธ์กับรัฐบาลพลัดถิ่นลอนดอน ใน ค.ศ.๑๙๔๓ และตอบโต้ว่ารัฐบาลพลัดถิ่นโปแลนด์ร่วมมือกับเยอรมนี ใสร้ายโซเวียต แต่ฝ่ายอังกฤษกับสหรัฐอเมริกาซึ่งยังต้องพึ่งโซเวียตในการทำสงครามกับเยอรมนี ไม่ผลักดันการดำเนินการดังกล่าว กรณีนี้ก่อให้เกิดรอยร้าวในความสัมพันธ์โปแลนด์และโซเวียตต่อมา^๒

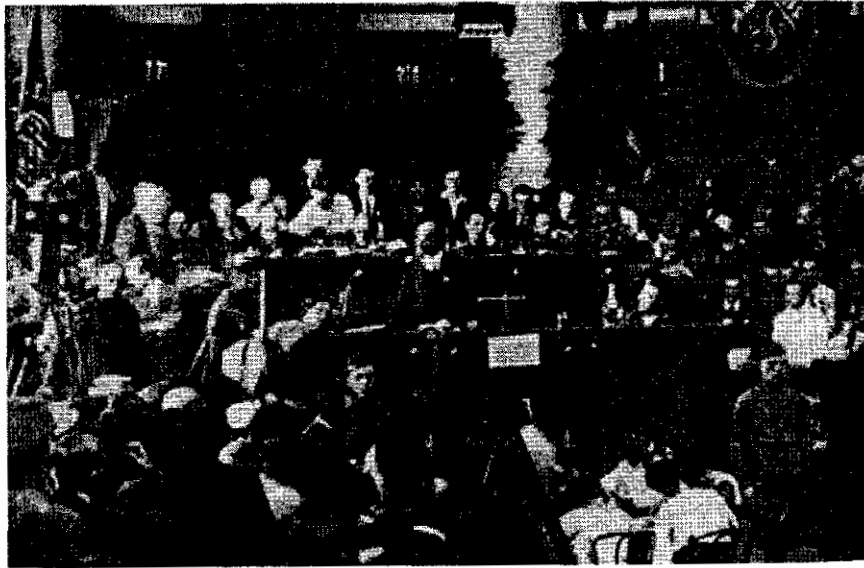
๕.๕ การปฏิวัติในยุโรปตะวันออก

พรรคคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ส่วนมากเป็นพรรคการเมืองขนาดเล็ก แม้ว่าอุดมการณ์ลัทธิมาร์กซจะสร้างผลสะท้อนในหมู่ปัญญาชนและชนชั้นกรรมกร แต่ก็ยังมีได้ก่อให้เกิดพลังทางการเมืองที่เป็นจริง นอกเหนือจากในฮังการีและสโลวาเกียที่เกิดการปฏิวัติบอลเชวิกนำโดยเบลา กุน ใน ค.ศ.๑๙๑๙ แต่ก็ถูกปราบลงอย่างรวดเร็ว สหภาพโซเวียตพยายามที่สร้างการประสานงานและการหนุนช่วยการปฏิวัติ โดยการตั้งองค์การคอมมิวนิสต์สากลที่สาม ตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๑๙ แต่ก็ยังช่วยสถานการณ์ของยุโรปได้ไม่มากนัก องค์การนำของพรรคคอมมิวนิสต์หลายประเทศ ต้องไปตั้งอยู่ที่มอสโก และการเคลื่อนไหวในประเทศก็เป็นการเคลื่อนไหวใต้ดิน ยกเว้นเพียงพรรคคอมมิวนิสต์เชโกสโลวาเกียที่เคลื่อนไหวทางรัฐสภาแบบเปิดเผย

อย่างไรก็ตาม หลัง ค.ศ.๑๙๓๖ เมื่อระบบเผด็จการฟาสซิสต์

^๒อนึ่ง ในเดือนเมษายน ค.ศ.๑๙๔๐ ประธานาธิบดีมิคาอิล กอร์บาชอฟ ของสหภาพโซเวียต ยอมรับว่าการสังหารหมู่ที่ป่าคะทินั้นเป็นความผิดพลาดของฝ่ายโซเวียต และต่อมาประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน ของรัสเซียได้ส่งเอกสารหลักฐานจำนวนมากเกี่ยวกับการสังหารหมู่ชาวโปแลนด์ในค่ายทหารหลายแห่งให้กับฝ่ายโปแลนด์ โดยหลักฐานชี้ว่าผู้ถูกสังหารราว ๑๐% เป็นชาวยิวโปแลนด์ จำนวนชาวโปแลนด์ที่ถูกสังหารทั้งหมดในหลักฐานคือ ๒๑,๘๕๘ คน ในข้อหาคือ เป็นปฏิปักษ์กับสหภาพโซเวียต (Jerzy Lukowski and Hubert Zawadzki 2001 : 329)

ครอบงำยุโรปตะวันออก พรรคคอมมิวนิสต์กลายเป็นพรรคการเมืองหลักในการต่อต้านเผด็จการ และเริ่มที่จะสร้างความนิยมได้มากขึ้น แม้ว่าจะต้องทำการต่อสู้ยู่ได้คืนก็ตาม แต่การขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์หลายพรรคประสบปัญหาจากการกวาดล้างของโยเซฟ สตาลิน ในสหภาพโซเวียต และยิ่งกว่านั้น ในเดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๙๓๙ เมื่อโซเวียตลงนามในสัญญาไม่รุกรานเยอรมนี ยิ่งทำให้เกิดความแตกแยกอย่างหนักในพรรคคอมมิวนิสต์ยุโรปเกือบทุกประเทศ เพราะเกิดปัญหาในทางทฤษฎีที่จะอธิบายความร่วมมือระหว่างคอมมิวนิสต์สากลของโซเวียตกับลัทธินาซีเยอรมัน ดังนั้น การที่เยอรมนีเปิดฉากโจมตีโซเวียตตั้งแต่เดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๙๔๑ ได้ช่วยให้ขบวนการคอมมิวนิสต์กลับมาเป็นเอกภาพ และกลายเป็นผู้นำในการสร้างแนวร่วมต่อต้านฟาสซิสต์ และในที่สุด การพ่ายแพ้สงครามของเยอรมนีและการยึดครองยุโรปตะวันออกของกองทัพแดงโซเวียต กลายเป็นเงื่อนไขที่นำมาสู่การปฏิวัติสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกทุกประเทศภายใน ๓ ปีหลังสิ้นสุดสงคราม ซึ่งจะอธิบายได้ดังนี้

การประชุมคอมมิวนิสต์สากลที่มอสโก เมื่อ ค.ศ.๑๙๒๐

๑. การปฏิวัติในยูโกสลาเวีย

เมื่อเกิดการรวมประเทศยูโกสลาเวียหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง องค์การคอมมิวนิสต์ในดินแดนต่างๆ ได้เปิดประชุมสมัชชาในเดือนเมษายน ค.ศ.๑๙๑๙ และตกลงที่จะตั้งพรรคการเมืองแบบพรรคเดียว ไม่ใช่พรรคแบบสหพันธ์ โดยให้ชื่อว่า 'พรรคแรงงานสังคมนิยมแห่งยูโกสลาเวีย' (*Socijalistička radnička partija Jugoslavije*) ต่อมา ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๙๒๐ มีการประชุมสมัชชาครั้งที่ ๒ และซิม่า มาร์โกวิช (Sima Marković, ๑๘๘๘-๑๙๓๙) ดอกเตอร์ทางคณิตศาสตร์ชาวเซิร์บได้รับเลือกเป็นเลขาธิการพรรค จากนั้นพรรคได้ส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งเมื่อยูโกสลาเวียพยายามจะเป็นประชาธิปไตย แต่ต่อมา เมื่อกษัตริย์อเล็กซานดาร์ยัตอำนาจสถาปนาเผด็จการ พรรคคอมมิวนิสต์พยายามต่อสู้แล้วพ่ายแพ้จึงถูกกวาดล้างใหญ่จนเกือบจะหมดอิทธิพล ใน ค.ศ.๑๙๓๒ มิลาน กอร์กิช (Milan Gorkić, ๑๙๐๔-๑๙๓๗) ได้รับการแต่งตั้งจากองค์การคอมมิวนิสต์สากลให้ดำรงให้ตำแหน่งเลขาธิการพรรค มาร์โกวิชนั้นถูกประณามว่าทรยศ และถูกขับจากพรรคไปตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๒๙ ส่วนกอร์กิชเป็นชาวบอสเนียเชื้อสายยูเครน และตั้งองค์กรนำอยู่นอกประเทศ โดยทั่วไปจะตั้งอยู่ที่กรุงเวียนนา แต่ต่อมาเมื่อถูกทางการสอดส่องมากขึ้น เขาจึงย้ายไปตั้งศูนย์กลางที่มอสโก อันเป็นเหตุให้คณะกรรมการพรรค และสมาชิกจำนวนมากถูกกวาดล้างโดยสตาลิน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้โยชิป โบรสตีโต (Josip Broz Tito, ๑๘๙๒-๑๙๘๐) ขึ้นมาเป็นเลขาธิการพรรคเมื่อ ค.ศ.๑๙๓๙ พรรคจึงมีบทบาทมากขึ้น

ซิม่า มาร์โกวิช

การประชุมของฝ่ายนำปาร์ติซาน คนนั่งกลางคือ ตีโต ผู้นำกองกำลัง

ตีโตเป็นชาวโครแอตเกิดในครอบครัวชาวนา จึงได้รับการศึกษาน้อย และได้ประกอบอาชีพเป็นช่างโลหะ จนเมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเกิดขึ้น เขาถูกเกณฑ์เป็นทหารไปรบในกองทัพของจักรวรรดิออสเตรีย และถูกจับกุมเป็นเชลยในรัสเซีย ในระยะนั้นเขาได้รับอิทธิพลทางความคิดจากลัทธิบอลเชวิค เมื่อ ค.ศ.๑๙๒๐ เขากลับมายังประเทศใหม่ของชาวยูโกสลาฟ ก็ได้เข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ได้ดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างจริงจังหลัง ค.ศ.๑๙๒๔ จนได้เป็นเลขาธิการพรรคสาขาซาเกรบ ต่อมา เขาถูกจับกุมเข้าคุกเมื่อ ค.ศ.๑๙๒๘ และอยู่ในคุก ๖ ปี จนถึง ค.ศ.๑๙๓๔ จึงได้ออกมาเคลื่อนไหวได้คืนอีกครั้ง และได้เดินทางไปศึกษาที่มอสโก ค.ศ.๑๙๓๕ และเมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นเลขาธิการพรรคแล้ว ตีโตได้ย้ายศูนย์กลางกลับมาเคลื่อนไหวภายในประเทศ โดยใช้หลักการในการพึ่งตนเองให้มากที่สุด แทนที่จะอาศัยความช่วยเหลือจากคอมมิวนิสต์สากล ผู้ช่วยของตีโตคนสำคัญที่ขึ้นมาเป็นสมาชิกคณะกรรมการเมือง คือ อเล็กซานคาร์ รันโกวิช

(Aleksandar Ranković, ๑๙๐๕-๑๙๘๓) ชาวเซอร์เบีย เอ็ดวาร์ด คาร์เดล (Edward Kardelj, ๑๙๒๐-๑๙๗๕) นักทฤษฎีชาวสโลวีเนีย วลาดิมิร์ บาการิช (Vladimir Bakarić, ๑๙๑๒-๑๙๘๓) ชาวโครแอต และมิโลวาน จิลาส (Milovan Djilas, ๑๙๑๑-๑๙๕๕) ชาวมอนเตเนโกร

เมื่อเยอรมนีและอิตาลียึดยูโกสลาเวียในเดือนเมษายน ค.ศ.๑๙๔๑ กษัตริย์เปตาร์หนีออกจากประเทศ ยูโกสลาเวียถูกแบ่งเป็น ส่วนๆ ฮังการี ผนวกวอยโวดีนา อิตาลีก็ผนวกโคโซโวเข้ากับอัลบานเนียยึดครองมอนเตเนโกรแล้วตั้งเป็นราชอาณาจักรภายใต้อิตาลี โดยมีเซकुลา คาลเจวิช (Sekula Drljević, ๑๘๘๔-๑๙๔๕) ผู้นำชาตินิยมมอนเตเนโกรเป็น นายกรัฐมนตรี สำหรับชายฝั่งดัลมาเซียผนวกเข้ากับอิตาลี ส่วนเยอรมนี ควบคุมเซอร์เบียไว้ในอำนาจ และตั้งกองทหารยึดครองประจำในเซอร์เบีย นอกจากนี้ยังตั้งกองกำลังอาสาสมัครฝ่ายนาซีเซอร์เบีย เพื่อเป็นการช่วย ควบคุมความสงบ กองกำลังนี้ นำโดย ดิมิทริเย ลอติช (Dimitrije Ljotić, ๑๘๙๑-๑๙๔๕) แต่กระนั้นการยึดครองของเยอรมนีก็ถูกต่อต้านตลอดเวลา

เมื่อเยอรมนีบุกยูโกสลาเวีย รัฐบาลอูสตาซาแยกโครเอเชียเป็น ประเทศเอกราช โดยรวมเอาบอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนาไว้ด้วย รัฐบาล อูสตาซาได้รับการสนับสนุนจากอิตาลี โดยแต่งตั้งให้อังเด ปาเวลิช รับ ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และได้เชิญเจ้าไอโมน (Aimone) จักรราชวงศ์ ชาวออสเตรียมาเป็นกษัตริย์ของรัฐใหม่นี้ ใช้นามว่า พระเจ้าโทมิสลาฟ ที่ ๒ (Tomislav II, ๑๙๐๐-๑๙๔๘) แต่กษัตริย์องค์นี้ ไม่เคยเดินทาง มาเยือนประเทศโครเอเชียเลย จนกระทั่งสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ค.ศ.๑๙๔๑

โครเอเชียใหม่ระหว่างสงครามก็ประสบปัญหาเช่นกัน เพราะจาก ประชากรราว ๖.๕ ล้านคน เพียง ๕๒% เท่านั้นเป็นชาวโครแอต อีก ๒๕% เป็นชาวเซิร์บ และ ๑๑% เป็นชาวมุสลิมบอสเนีย ดังนั้น จึงมี ปัญหาเชื้อชาติอย่างมาก นอกจากนี้ คือการที่รัฐบาลอูสตาซา ยกดินแดน ชายฝั่งดัลมาเซียให้อิตาลี ทำให้นักชาตินิยมโครแอตไม่ยอมรับรัฐบาล

อ็องเด ปาเวลิช ผู้นำชาตินิยมกลายเป็น
จอมเผด็จการ โครเอเชีย

โครแอตจึงต้องปกครองประเทศ
ด้วยระบอบเผด็จการ และใช้
ความรุนแรงในการปราบปราม
ชาวเซิร์บ ความคู่กับการเนรเทศ
และความพยายามทำให้ชาวเซิร์บ
กลายเป็นโครแอต โดยบังคับ
เปลี่ยนศาสนาจากออร์ทอดอกซ์
มาเป็นคาทอลิก มีการตั้งค่าย
กักกันชาวเซิร์บในลักษณะเดียวกับ
ค่ายกักกันยิว ของพรรคนาซี
เยอรมนี อีกทั้งยังได้ตั้ง 'กอง
กำลังรักษาความมั่นคงภายใน'
(Hrvatsko domo-branstvo) ก็

เพื่อช่วยในการปราบปราม แต่ชาวเซิร์บพยายามลุกขึ้นสู้ สถานการณ์ใน
โครเอเชียจึงอยู่ในภาวะสงครามกลางเมือง รัฐบาลไม่สามารถควบคุม
ชนบทได้เกือบตลอดระยะเวลาสงคราม แต่การปราบปราม และสู้รบ
ทำให้ชาวเซิร์บเสียชีวิตมากถึง ๓.๕ แสนคน

ในส่วนรัฐบาลกลางของยูโกสลาเวีย กษัตริย์เปตาร์ได้ตั้งรัฐบาล
พลัดถิ่นที่ลอนดอน และมีพันเอกคราซา มิฮายโลวิช (Draza Mihailović,
๑๘๕๓-๑๙๔๖) ตั้งกองกำลังอาวุธในประเทศเมื่อเดือนพฤษภาคม
ค.ศ.๑๙๔๐ เพื่อต่อต้านการยึดครองโดยอักษิเขตภูเขาและชนบทเป็นฐาน
โดยมีศูนย์กลางที่เขตภูเขารานากอรา (Ravna Gora) ในเซอร์เบียใช้ชื่อว่า
'กองกำลังเชตนิค' (Chetniks) กลุ่มนี้เป็นฝ่ายสนับสนุนพระเจ้าเปตาร์
และได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มชาวเซิร์บ อีกกลุ่มหนึ่งคือ 'กองกำลัง
แนวร่วมประชาชน' หรือ 'ปาร์ติซาน (Partisans-พลพรรค)' ที่นำโดย
พรรคคอมมิวนิสต์ มีโยชิป โบรส ดีโต เป็นประธาน กองกำลังปาร์ติซาน
ใช้รูปแบบสงครามกองโจรต่อต้านฝ่ายอักษะ ในวันที่ ๒๘ มิถุนายน

ค.ศ.๑๙๔๑ กองกำลังปาร์ติซานได้ตั้งฐานที่เมืองอูซิเซ (Užice) ในดินแดนเซอร์เบียตะวันตก และตั้งเป็น 'สาธารณรัฐอูซิเซ' เพื่อปกครองตนเอง ในระบบสังคมนิยมมีการตั้งรัฐบาลบริหารเรียกว่า 'คณะมนตรีประชาชน' มีการตั้งหนังสือพิมพ์ของรัฐชื่อ 'บอร์บา' (Borba หมายถึง การต่อสู้) และมีการตั้งโรงงานผลิตอาวุธเพื่อเตรียมใช้ในสงคราม เยอรมนีก่อการโจมตีหลายครั้ง เพื่อปราบสาธารณรัฐนี้ จนในที่สุดวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๔๑ กองกำลังประชาชนปาร์ติซานก็ถอนจากเมืองอูซิเซ และกระจายกำลังไปสู่รบต่อไปในบอสเนีย และมอนเตเนโกร โดยตั้งฐานอยู่ในเขตภูเขาของบอสเนีย

ฝ่ายกองทัพปาร์ติซานซึ่งใช้คำขวัญว่า 'เอกภาพและภราดรภาพ' ได้รับความสนับสนุนจากประชาชนเชื้อชาติต่างๆ อย่างท่วมท้น และมีกำลังมากขึ้นทุกที ในระยะแรกฝ่ายปาร์ติซานพยายามจะแสวงความร่วมมือกับฝ่ายเชตนิค แต่ฝ่ายเชตนิคที่เป็นพวกนิยมกษัตริย์และต่อต้านคอมมิวนิสต์ไม่ยอมร่วมมือด้วย และต่อมากลับไปร่วมมือกับฝ่ายอิตาลีปราบแนวร่วมประชาชน นอกจากนี้พวกเชตนิคยังยึดแนวคิดชาตินิยมขวาจัด จึงโจมตีฝ่ายโครแอตออสเตรีย และฝ่ายมุสลิมบอสเนียด้วย ก่อให้เกิดศัตรูหลายด้าน และการต่อต้านฝ่ายอักษะไม่ประสบผล

ใน ค.ศ.๑๙๔๑ แนวร่วมประชาชนได้รับชัยชนะในหลายพื้นที่ และตั้งรัฐบาลยามสงครามขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ที่เมืองยาเซ (Jajce) ในบอสเนียตอนกลาง ได้รับความสนับสนุนจากอังกฤษ โดยฝ่ายอังกฤษได้ประสานงานให้ปาร์ติซานประนีประนอมกับรัฐบาลพลัดถิ่น มีการเจรจกัน โดยฝ่ายรัฐบาลพลัดถิ่นมีอิวาน ซูบาสิช (Ivan Šubašić, ๑๘๙๒-๑๙๕๕) เป็นตัวแทน ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๔๑ กองกำลังแนวร่วมประชาชนกับกองทัพแดงโซเวียตยึดกรุงเบลเกรดได้ ขณะที่ทหารเยอรมนีกำลังถอนทัพ แต่กระนั้นกองกำลังปาร์ติซานยังต้องทำสงครามอย่างดุเดือดกับรัฐบาลออสเตรีย และกองกำลังเชตนิค จนถึงเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๙๔๕ ฝ่ายปาร์ติซานก็ตั้งรัฐบาลชั่วคราวโดยมีตีโตเป็นผู้นำที่น่าสนใจ

คือ แม้ว่าเยอรมนีจะยอมจำนนแล้ว แต่รัฐบาลชาตินิยม โครแอตยังคงสู้รบ ต่อไปอีก ๙ วัน จึงได้ยอมพ่ายแพ้ต่อ ปาร์ติซาน ในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ พลพรรคอูสตาซาจำนวนมากถูกจับกุมและกวาดล้างในข้อหา ร่วมมือกับเยอรมนี เซตุลา คาลเจวิช ผู้นำมอนเตเนโกรฝ่ายขวาหลบหนีไป ออสเตรียและถูกสังหารในวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๕ สำหรับมิฮาย โลวิชผู้นำกองกำลังเชคนิกถูกจับกุม

ราชา มิฮายโลวิช

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๔๖ และถูกประหารในข้อหาทรยศต่อชาติ

รัฐบาลชั่วคราวของฝ่ายดีโค ลงนามในสัญญามิตรภาพ ๒๐ ปี กับสหภาพโซเวียตในวันที่ ๑๑ เมษายน ค.ศ. ๑๙๔๕ จากนั้น เมื่อถึง ๑๑ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๕ มีการเลือกตั้งทั่วไป แนวร่วมประชาชนที่ นำโดยพรรคคอมมิวนิสต์ได้เสียง ๘๐% ซึ่งเป็นเสียงเด็ดขาดทั้งในสภา ผู้แทนและวุฒิสภา รัฐสภาประกาศล้มเลิกระบอบกษัตริย์และมีการร่าง รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ระบุให้ยูโกสลาเวียเป็น 'สหพันธสาธารณรัฐ' ในแบบโซเวียต โดยมี ๖ สาธารณรัฐ คือ เซอร์เบีย โครเอเชีย สโลเวเนีย บอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา มอนเตเนโกร และมาซิโดเนีย พร้อมกับมีเขต อิสระ ๒ เขต คือ โคโซโวและวอยโวดีนา

๒. การปฏิวัติในอัลบาเนีย

พรรคคอมมิวนิสต์อัลบาเนียก่อตั้ง ค.ศ. ๑๙๒๑ โดยกลุ่มปัญญาชนนิยมบอลเชวิก และได้มีการส่งผู้ปฏิบัติงาน ๒๔ คน ไปศึกษาใน โซเวียต ใน ค.ศ. ๑๙๒๔ และกลับมาเคลื่อนไหวในประเทศราว ค.ศ. ๑๙๒๘ โดยมีการประชุมตั้งองค์กรคอมมิวนิสต์ที่เมืองคอร์เซอ (Korçë) มี อาลี เกลเมนดี (Ali Kelmendi, ๑๙๐๐-๑๙๗๕) ชาวโคโซโวเป็นผู้นำ แต่